

Porotalousyrittäjien tilanteen edistäminen

Helsinki 2006

Maa- ja metsätalousministeriölle

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 15.12.2004 työryhmän, jonka tehtävänä oli ensinnäkin laatia ehdotuksia toimenpiteiksi, joilla edistetään poronlihamarkkinoiden toimintaa selvittämällä esimerkiksi mahdollisuutta edistää poronlihan kulutuskysyntää sekä kehittää eläinkohtaista tukea poronlihamarkkinoita nykyistä paremmin tukeviksi. Toiseksi työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotuksia elinkeinon rakenteen edelleen kehittämiseksi selvittämällä esimerkiksi mahdollisuutta edistää porotilojen sukupolvenvaihdoksia sekä mahdollisuutta nuorten tukemiseen. Kolmanneksi työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotuksia toimenpiteiksi porotalousyrittäjien tilanteen edistämiseksi selvittämällä esimerkiksi mahdollisuutta yksityisen varastoinnin tuen, kuljetusavustuksen sekä ympäristötuen kohdentamiseen elinkeinolle.

Työryhmän puheenjohtajaksi maa- ja metsätalousministeriö määräsi ylitarkastaja Sami Niemen maa- ja metsätalousministeriön kala- ja riistaosastolta ja kutsui muiksi jäseniksi hallitusneuvos Esko Laurilan ja ylitarkastaja Esko Leinosen maa- ja metsätalousministeriöstä, budjettineuvos Kati Suihkosen valtionvarainministeriöstä ja porotalousagronologi Keijo Alangon Lapin Työvoima- ja elinkeinokeskuksesta. Työryhmän sihteereinä ovat toimineet hallitussihteeri Katja Nuotio ja hallitussihteeri Jukka Mirvo maa- ja metsätalousministeriöstä.

Työryhmä päätti ottaa nimekseen porotaloustyöryhmä II.

Työryhmä on kokoontunut 16 kertaa. Työryhmä on järjestänyt kaksi kuulemistilaisuutta, joihin on kutsuttu Paliskuntain yhdistys, saamelaiskäräjät sekä kolmen paliskunnan poroisäntiä ja poronlihan ostajia ja jalostajia. Lisäksi työryhmä on kuullut Riista- ja kalatalouden tutkimuskeskuksen edustajia.

Saatuun tehtävänsä päätökseen työryhmä luovuttaa muistionsa kunnioittaen maa- ja metsätalousministeriölle.

Helsingissä 9 päivänä helmikuuta 2006

Sami Niemi

Esko Laurila

Esko Leinonen

Kati Suihkonen

Keijo Alanko

Jukka Mirvo

Katri Nuotio

Tiivistelmä

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 15.12.2004 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotuksia toimenpiteiksi, joilla edistetään poronlihamarkkinoiden toimintaa ja elinkeinon rakennetta. Lisäksi työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotuksia toimenpiteiksi porotalousyrittäjien tilanteen edistämiseksi.

Työryhmä suosittaa paliskuntia ja poronlihan jalostajia olemaan aktiivisia poronliha-kaupoissa jo keväällä ja pyrkimään pääsemään yhteisymmärrykseen hyvissä ajoin ennen syksyn teurastuskautta. Työryhmä ehdottaa myös, että paliskunnat käsittelevät syksyn poronliha-kauppoja ja neuvotteluvaltuuksien myöntämisestä jo paliskuntien kevätkokouksissa.

Työryhmän käsityksen mukaan poronlihan menekin edistäminen on porotaloudessa tämän hetkessä tilanteessa ensiarvoisen tärkeää. Työryhmän näkemyksen mukaan tässä vaiheessa olisi tärkeää keskittyä kulutuskysynnän lisäämiseen etenkin Etelä-Suomen vähittäiskaupoissa. Työryhmä katsoo, että menekinedistämistoimenpiteiden pääpaino ei tulisi olla nykyisen kaltaisen suoramyyntin edistämisessä. Työryhmä pitää tärkeänä sitä, että leimaattomana myytävän poronlihan osuutta myytävästä poronlihasta saadaan alennettua nykytasoon verrattuna.

Työryhmä esittää, että porojen eläinkohtaista tukea muutetaan siten, että siihen sisältyy teurasporoperusteinen lisätuki.

Elinkeinojen rakenteen kehittämiseksi on jo työryhmän työn ulkopuolella tehty toimenpide-ehdotuksia, joilla voimaan tullessaan on suotuisia vaikutuksia elinkeinon rakenteeseen. Nuorten elinkeinonharjoittajien aloitustuen muutos ja luopumistukityöryhmän ehdotus sukupolvenvaihdosluovutuksesta edesauttavat myös porotalouden harjoittajien ikärakenteen kehittymistä.

Nuorten aseman parantamiseksi työryhmä ehdottaa, että eläinkohtaisen tuen tukiraja säilytetään 80 eloporoa, jotta nuorilla on aikaa kasvattaa porokarjaansa. Kehityksen edistämiseksi työryhmä katsoo, että avustuksien myöntämistä lisäporokauppoihin niille poronomaistajille, jotka omistavat alle 80 eloporoa, olisi aiheellista selvittää tarkemmin. Tämä helpottaisi nuorten mahdollisuuksia kasvattaa karjakoko 80 eloporoon ja siten pääsyä eläinkohtaisen tuen ja investointitukien piiriin.

Sammanfattning

Jord- och skogsbruksministeriet tillsatte 15.12.2004 en arbetsgrupp med uppdrag att komma med förslag till åtgärder för att främja verksamheten på renköttsmarknaden och utveckla näringens struktur. Därutöver hade arbetsgruppen till uppgift att utarbeta förslag till åtgärder för att förbättra situationen för företagare inom renskötseln.

Arbetsgruppen rekommenderar att renbeteslagen och förädlare av renkött redan på våren är aktiva inom renköttshandeln och försöker nå en överenskommelse i god tid före höstslakten. Arbetsgruppen föreslår vidare att renbeteslagen redan på vårmötena tar upp frågorna om höstens renköttshandel och beviljande av förhandlingsfullmakter.

Enligt arbetsgruppens uppfattning är det av största vikt att i dagens situation främja åtgången av renkött. Enligt arbetsgruppen är det viktigt att man nu koncentrerar sig på att öka efterfrågan i synnerhet inom detaljhandeln i Södra Finland. Arbetsgruppen anser att när det gäller de säljfrämjande åtgärderna ska insatsområdet inte ligga i att man satsar på direktförsäljningen i dess nuvarande form. Enligt arbetsgruppen är det viktigt att andelen ostämplat renkött av allt renkött som säljs minskar jämfört med i dag.

Arbetsgruppen föreslår att stödet per djur ändras på det sättet att i stödet ingår ett slaktrensbaseerat tilläggsstöd.

Utanför arbetsgruppen har det utarbetats förslag till åtgärder för att utveckla rennäringens struktur. Dessa åtgärder, när de vidtas, kommer att ha en positiv inverkan på näringsstrukturen. Ändringen av startstödet till unga näringsidkare och arbetsgruppens för avträdelsestöd förslag om avträdelse vid generationsväxling främjar också utvecklingen av åldersstrukturen för utövare av renhushållning.

För att förbättra ungas situation föreslår arbetsgruppen att gränsen för stödet per djur blir kvar vid 80 livrenar för att unga skulle ha tid på sig att föda upp sin renboskap. Arbetsgruppen anser att det finns all anledning till att närmare utreda frågan om att bevilja stöd för ytterligare köp av renar till de renägare som har färre än 80 livrenar. Detta skulle underlätta ungas möjligheter till att öka antalet livrenar till 80 och att få stöd per djur samt stöd för investeringar.

Čoahkkáigeassu

Eanan- ja meahccedoalloministeriija ásahii 15.12.2004 bargojoavkku, man bargun lei ráhkadit evttohusaid doaibmabidjun, maiguin ovddiduvvo bohccobiergomárkaniid doaibma ja ealáhusaid ráhkadus. Dasa lassin bargojoavkku bargun lea leamaš ráhkadit evttohusaid boazoeconomijafitnodatolbmuid dili buorideapmin.

Bargojoavku ávžžuha bálgesiid ja bohccobierggu ovddosdikšuid leat aktiivvalaččat bohccobiergogávppiin juo giđđat ja viggat beassat ovttamielalášvuhtii áiggebáale ovdal čavčča njuovvanáiggi. bargojoavku evttoha maid, ahte bálgesat gieđahalale čavčča bohccobiergogávppiid ja ráđđádallanovddasvástádusaid mieđiheami juo bálgesiid giđđačoakkámiin.

Bargojoavkku ipmárdusa mielde bohccobierggu jođu ovddideapmi lea boazodoalus dálá dilis earenoamáš dehálaš. Bargojoavkku oainnu mielde dán muttos livččii dehálaš vuodjut golahusa jearu lasiheapmái eandalii Lulli-Suoma bođugávppiin. Bargojoavku geahččá, ahte vuovdima ovddideami doaibmajuid váldodeaddu ii galggale leat dálálágán njuolggovuovdima ovddideamis. Bargojoavku atná dehálažžan dan, ahte steampilkeahtesin vuvdojun bohccobierggu oassi vuovddehahti bohccobierggus ožžojuvvo vuoliduvvot dáládási ektui.

Bargojoavku buktá ovdan, ahte bohccuid ealliguovdasaš doarjja rievdaduvvo nu, ahte dasa gullá njuovvanboazovuđđosaš lassidoarjja.

Ealáhusa ráhkadusa gárggiideapmin leat juo bargojoavkku olggobealde dahkkon doaibmabidjoevttohusat, maiguin vuoibmái boađenettiin leat oiddolaš váikkuhusat ealáhusa ráhkadussii. Boazodoalu álggahandoarjaga rievdadusain ja luohpandoarjjabargojoavkku evttohus buolvadatmolsunluobaheamis veahkehit maid boazodoalus bargiid ahkeráhkadusa gárggiideami.

Nuoraid sajádaga buorideapmin bargojoavku evttoha, ahte ealliguovdasaš doarjaga doarjjarádjii bisuhuvvo 80 lohkobohccos, vai nuorain lea áigi stuorrudit ealuset. Gárggiideami ovddideapmin bargojoavku geahččá, ahte doarjagiid mieđiheapmi bohccobiergogávppiide daidda boazoeaiggádiidda, geat eaiggáduššet vuollel 80 bohcco, livččii ágga čielggadit dárkkibut. Dát álkidahtálii nuoraid vejolašvuodaid stuorrudit boazomeari 80 lohkobohccui ja ná beassat ealliguovdasaš doarjaga ja investerendoarjagiid vuollásažžan.

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	7
1.1. Työryhmän asettaminen.....	7
1.2. Yleistä porotaloudesta.....	7
1.3. Kuulemistilaisuudet.....	9
2. Porotalouden kannattavuustutkimus.....	10
3. Poronlihamarkkinat.....	10
3.1. Poronliha osana elintarvikemarkkinoita.....	10
3.2. Poronlihamarkkinat Norjassa.....	11
3.3. Poronlihamarkkinat Ruotsissa.....	12
3.4. Poronlihamarkkinat Suomessa.....	12
4. Katsaus porotalouden nykyisiin tukiin.....	14
4.1. Eläinkohtainen tuki.....	14
4.2. Porotalouden investointituki.....	15
4.3. Nuorten elinkeinonharjoittajien aloitustuki.....	15
4.4. Luopumistuki.....	16
4.5. Menekinedistäminen.....	16
4.6. Porotalouden kehittämishankkeet.....	16
4.7. Muita tukia.....	17
5. Asiantuntija- ja edunvalvontakuulemistilaisuuksissa ehdotetut uudet tukijärjestelmät.....	17
5.1. Tärkeimmät Paliskuntain yhdistyksen ehdotukset.....	17
5.1.1. Kuljetusavustus.....	17
5.1.2. Varastointituki.....	18
5.1.3. Poroteurastamo- ja niiden jatkojalostustilatuet.....	19
5.1.4. Jalostus- ja markkinointituet.....	20
5.1.5. Ympäristötuki.....	20
5.1.6. Lopettamiskorvaus.....	20
5.2. Saamelaiskäräjien ja Suomen porosaamelaiset ry:n esitykset.....	21
6. Työryhmän kannanotot ja esitykset.....	22
6.1. Poronlihakauppojen ajankohta.....	22
6.2. Kulutusksynnän lisääminen ja menekinedistäminen.....	22
6.3. Eläinkohtainen tuki.....	23
6.4. Investointituki.....	24
6.5. Aloitustuki.....	24
6.6. Nuorten tukeminen.....	24
6.7. Porotalouden kannattavuustutkimus.....	25
7. Yhteenveto kannanotoista ja esityksistä.....	25
7.1. Poronlihamarkkinoiden toiminnan edistäminen.....	25
7.2. Elinkeinojen rakenteen kehittäminen ja erityisesti nuorten aseman parantaminen.....	26

1. Johdanto

1.1. Työryhmän asettaminen

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 5.1.2005 työryhmän, jonka tehtävänä oli ensinnäkin laatia ehdotuksia toimenpiteiksi, joilla edistetään poronlihamarkkinoiden toimintaa selvittämällä esimerkiksi mahdollisuutta edistää poronlihan kulutuskysyntää sekä kehittää eläinkohtaista tukea poronlihamarkkinoita nykyistä paremmin tukeviksi. Toiseksi työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotuksia elinkeinon rakenteen edelleen kehittämiseksi selvittämällä esimerkiksi mahdollisuutta edistää porotilojen sukupolvenvaihdoksia sekä mahdollisuutta nuorten tukemiseen. Kolmanneksi työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotuksia porotalousyrittäjien tilanteen edistämiseksi selvittämällä esimerkiksi mahdollisuutta yksityisen varastoinnin tuen, kuljetusavustuksen sekä ympäristötuen kohdentamiseen elinkeinolle.

Työryhmän asettamisen taustalla oli poronlihan tuottajien viime vuosien huono tilanne. Poronlihasta maksettava tuottajahinta on alentunut huomattavasti 2000 -luvulla.

Työryhmän työhön on vaikuttanut se, että vuosia 2007–2013 koskevan ohjelmakauden rahoituskehiksestä ei ole vielä tehty päätöksiä. Työryhmän ehdotuksia ei ole siten voitu valmistella yksityiskohtaisesti. Tulevan kauden rahoituskohteisiin on mahdollista ottaa kantaa vain suuntaa-antavasti.

1.2. Yleistä porotaloudesta

Porotalous on perinteinen pohjoinen elinkeino. Porotalouden keskeiset säännökset perustuvat poronhoitolakiin (848/1990). Lain mukaan porotaloutta saa harjoittaa 122 936 km² suuruisella poronhoitoalueella. Poronhoitoalue käsittää Lapin läänin lähes kokonaisuudessaan ja suuren osan Oulun läänistä. Muualla kuin poronhoitoalueella porojen pito katsotaan normaaliksi kotieläinten pidoksi ilman vapaata laiduntamisoikeutta ja porotaloutta koskevia tuki- tai korvausjärjestelmiä.

Poronhoito-oikeus on poronhoitoalueella asuvien yleisoikeus. Poronhoitolain mukaan poroja saavat omistaa vain poronhoitoalueella vakinaisesti asuvat Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiset tai paliskunnat. Vakituisesti poronhoitoalueella asuvalla poronhoitajalla on oikeus harjoittaa poronhoitoalueella porotaloutta maan omistus- ja hallintaoikeudesta riippumatta. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että poronhoitoa saa harjoittaa myös toisen omistamalla maalla ilman omistajan antamaa lupaa. Poronhoitoalueen pohjoisimmassa osassa (Enontekiö, Inari, Muonio, Utsjoki kokonaan sekä Kittilän, Kolarin, Sallan, Savukosken ja Sodankylän kuntien pohjois-osat) sijaitsevat valtionmaat ovat erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettua aluetta eikä valtionmaata saa käyttää sillä tavoin, että sen käytöstä aiheutuisi huomattavaa haittaa poronhoidolle.

Poronomistajilla on suoraan lakiin perustuva oikeus ja velvollisuus kuulua siihen paliskuntaan, jonka alueella hänen porojaan hoidetaan.¹ Paliskunta on oikeushenkilö, jonka osakkaina olevien poronomistajien poroja hoidetaan paliskunnan alueella. Paliskunnan toimialueen rajat määrää lääninhallitus. Jokaisen poronomistajan on kuuluttava johonkin paliskuntaan. Paliskuntaan ei voi kuitenkaan kuulua sellainen henkilö, joka varsinaista poronhoitoa harjoittamatta pitää poroja poronhoitoalueella. Suomessa on tällä hetkellä 56 paliskuntaa ja hieman yli 5 000 poronomistajaa. Suomessa on noin 1 200 MYEL -vakuutettua porotalouden harjoittajaa.

Paliskunnan ensisijaisena tehtävänä on huolehtia siitä, että paliskunnan osakkaiden porot hoidetaan paliskunnan alueella ja että paliskunnan osakkaiden harjoittamaan poronhoitoon kuuluvat työt tulevat tehdyksi. Paliskunnan tulee estää osakkaiden poroja tekemästä vahinkoa ja menemästä toisen paliskunnan alueelle. Paliskunta on vahinkojen estämiseksi velvollinen aitaamaan muun muassa viljelyksiä, puutarhoja ja pihvoja.

Maa- ja metsätalousministeriö määrää kymmeneksi vuodeksi kerrallaan, kuinka monta eloporoa paliskunta saa alueellaan vuosittain pitää ja kuinka monta poroa paliskunnan osakas saa enintään omistaa. Jos paliskunnan poroluku ylittää vahvistetun enimmäismäärän, paliskunnan on seuraavan poronhoitovuoden kuluessa päätettävä sen alueella hoidettavana olevien porojen määrän vähentämisestä sallittuun enimmäismäärään. Poronomistaja on velvollinen vähentämään porojensa määrää siten, kuin paliskunta on päättänyt.²

Viimeisin merkkipiireistä sekä suurimmista sallituista poromääristä annettu maa- ja metsätalousministeriön päätös (71/2000) on annettu 17 päivänä tammikuuta 2000 laajapohjaisen työryhmän esityksen perusteella. Päätös tuli voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2000 ja se on voimassa 31 päivään toukokuuta 2010. Päätöksessä säädetään paliskunnan alueella pidettävien sekä paliskunnan osakkaan omistamien eloporojen suurimmista sallituista määristä. Edellä mainitun päätöksen mukaan koko poronhoitoalueen suurin sallittu eloporoluku on 203 700 eloporoa. Vuonna 2004 eloporoja oli 201 058 kappaletta.

Poronomistajia on vuonna 2004 ollut noin 5 200. Poronomistajien määrä on vähentynyt Euroopan unionin jäsenyyden aikana huomattavasti ja samalla poronomistajien keskikarjakoko on kasvanut.³

Porotalouden tulot syntyvät porojen lihan, nahan, sarvien, yms. myynnistä, sekä aloitus- ja eläinkohtaisista tuista. Tuloista suurin osuus tulee poronlihan myynnistä. Porotalous onkin erityislaatuinen osa suomalaista elintarviketuotantoa. Viime vuosina on

¹ Paliskunnan jäsenenä olevalla poronomistajalla on oikeus osallistua paliskunnan päätöksentekoon ja oikeus saada poronsa hoidetuksi sellaisen paliskunnan alueella, jonka osakas hän on. Poronhoitolaissa säädetyt poronomistajan velvollisuudet liittyvät kiinteästi paliskunnan jäsenyyteen. Paliskunnan osakkaan keskeinen velvollisuus on osallistua paliskunnan poronhoitotöihin joko henkilökohtaisesti tai maksamalla kustannukset sen mukaan kuin paliskunta päättää. Lähtökohtana on, että paliskunta vastaa alueellaan tehtävistä poronhoitotöistä ja poronomistajat toimivat paliskunnan päätösten mukaisesti.

² Eloporoilla tarkoitetaan kaikkia teurastuskaudella eloon luettavia poroja (yli vuotta vanhemmat porot ja vasat). Käytännössä eloporomäärä vastaa porojen talvikannan määrää. Määrästä puuttuvat erotuksissa käsittelemättä ja siten lukeutumatta jääneet porot. Lukuporoilla tarkoitetaan puolestaan kaikkia teurastuskaudella luettuja vuotta vanhempia poroja riippumatta siitä, jätetäänkö ne eloon tai teurastetaan.

³ Suomen liittyessä Euroopan unioniin poronomistajia oli noin 7 600 kappaletta.

tuotettu noin 2,5 miljoonaa kiloa poronlihaa noin 100 000 teurasporosta. Porotalouden tulonmuodostuksesta tukien osuus on ollut noin 12–16 prosenttia. Porotaloudesta saatujen tulojen verotuksessa porotalouden tuottoperusteisiin sisällytetään edellä mainittujen tulojen lisäksi myös porotalouden ja luontaiselinkeinoisuuden mukaiset avustukset ja muut tuotantoavustukset sekä porotalouden saamat korvaukset petojen ja liikenteen aiheuttamista vahingoista.

1.3. Kuulemistilaisuudet

Koska porotalouden keskeisin tulonlähde on ollut ja on alhaisesta tuottajahinnasta huolimatta edelleen poronlihan myyntitulot, työryhmä on ennen mahdollisten toimenpiteiden suunnittelua perehtynyt poronlihamarkkinoiden toimintaan. Työryhmä on järjestänyt useita kuulemistilaisuuksia. Työryhmä on kuullut Paliskuntain yhdistystä, Saamelaiskäräjiä, jalostajien / ostajien edustajia sekä yksittäisiä poromiehiä. Kuulemistilaisuuksissa eri tahot ovat tuoneet esiin omia näkemyksiään seuraavasti.

Paliskuntain yhdistys piti tärkeänä sitä, että porotaloudessa päästään samaan kannattavuustasoon kuin maataloudessa. Keinoina Paliskuntain yhdistys toi esille poronlihan tuottajahinnan parantamisen, polttoaineveron alentamisen, maasuurpeto- ja kotkakorvausjärjestelmien saattamisen vastaamaan todellisia menetyksiä sekä uusien tukijärjestelmien käyttöön ottamisen ja nykyisten tukien tason korottamisen. Paliskuntain yhdistys piti suurena ongelmana myös poromiesten ikärakennetta; nuoria tulisi saada mukaan elinkeinoon. Paliskuntain yhdistyksen edustajien mukaan paras porotaloudelle tuleva rahoitus on paliskunnille ohjatut tuet, koska näin rakenne on pystytty pitämään kunnossa. Paliskuntain yhdistys jätti työryhmälle kirjalliset ehdotuksensa tarvittavista toimenpiteistä ja eri tukimuodoista. Paliskuntain yhdistyksen ehdotuksia käsitellään luvussa 5.2.

Saamelaiskäräjien edustajat painottivat kuulemistilaisuudessa saamelaisen kulttuurisidonnaisen poronhoidon positiivisen erityiskohtelun tarvetta. Saamelaiskäräjien mielestä poronhoitoaluetta käsitellään virheellisesti yhtenä alueena eikä porotalouden- ja luontaiselinkeinojen rahoituslain mukainen tilasidonnaisuus sovi saamelaisporonhoitoon. Edelleen Saamelaiskäräjien mielestä porolukujen määräämiselle paliskunnille ei ole perustetta, investointituet ovat heikkoja saamelaisille, eläinkohtaista tukea tulisi korottaa saamelaisalueelle, arvonlisäveroä laskea sekä polttoaineveron palautusjärjestelmä ottaa käyttöön. Saamelaiskäräjien kannan mukaan tärkein asia olisi eriyttää porotalouden- ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki saamelaisalueen ja muun poronhoitoalueen osalta. Saamelaiskäräjien ehdotuksia käsitellään luvussa 5.2.

Jalostajien / ostajien käsityksen mukaan poroelinkeino ei voi toimia kannattavasti, elleivät tuottajat, jalostajat ja kauppa erikoistu hoitamaan vain omaa osaansa yhteistyöketjussa. Paliskuntien harjoittama suoramyynä ei ratkaise tuottajien ongelmia. Uusien tuotteiden kehittäminen ja jalostusasteen nousu ovat lisänneet kulutuskysyntää. Poronlihan hintataso vähittäiskaupassa ei voi olennaisesti nousta nykyisestä ilman, että kysyntä vähenisi. Jalostajilla / ostajilla on ollut vaikeuksia saada ostetuksi se poromäärä, minkä he olisivat halunneet ostaa. Vajaat porokuormat teurastamoon lisäävät myös kustannuksia.

Poroisäntien kuulemistilaisuudessa kuultiin Kemin-Sompion, Muonion ja Mudusjärven paliskunnan edustajia. Kemin-Sompion paliskunnassa teurasporot on myyty jo noin 20 vuoden ajan keskitetysti yhdelle suurelle osto- ja jalostusyrietykselle. Muonion paliskunnassa kolmannes teurasporoista myydään paliskunnan kautta, osa menee paikkakunnan pienjalostajille ja suoramyynnin osuus on huomattava. Mudusjärven paliskunnassa on viime vuosina luovuttu teuraiden yhteiskaupoista ja teuraat myydään lähinnä suoramyynnillä sekä muutaman paliskunnan poroisännän perustamalle yhtiölle.

Työryhmä on kuullut myös porotalouden kannattavuustutkimusta suorittavaa Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskusta. Kannattavuustutkimusten tuloksia käsitellään muistion seuraavassa luvussa.

2. Porotalouden kannattavuustutkimus

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen taloustutkimusyksikkö on jo viiden vuoden ajan suorittanut yhteistyössä Paliskuntain yhdistyksen kanssa porotalouden kannattavuuskirjanpitoon perustuvaa tutkimusta. Tutkimuksessa on ollut poronhoitovuonna 2003–2004 mukana 70 porotilaa, joista pohjoiselta ja eteläiseltä poronhoitoalueelta on ollut kummastakin 35 tilaa. Näillä porotiloilla on ollut keskimäärin 151 poroa.

Porotalouden kannattavuuden selvittämiseksi on kassakirjanpidon lisäksi tiloilla pidetty myös työkirjanpitoa. Poromiesperheen työpanos yli 50 eloporon tiloilla on poronhoitovuonna 2003–2004 ollut keskimäärin noin 1 450 tuntia per tila.

Porotalouden kannattavuutta on tarkasteltu kannattavuuskertoimen avulla. Tilivuonna 2003–2004 kannattavuuskerroin porotaloudessa oli keskimäärin 0,46. Näin ollen poromiesperhe on saanut työtulona 5,20 euroa työtunnilta ja 2,3 prosentin koron porotalouteen sijoitetulle omalle pääomalle. Pohjoisella alueella kannattavuuskerroin oli 0,57 ja eteläisellä alueella 0,32.

Porotalouden kannattavuustutkimukset on tähän asti rahoitettu maatilatalouden kehittämisrahaston porotalouden tutkimusmäärärahasta, mutta vuodesta 2006 alkaen porotalouden kannattavuustutkimus on osa Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen taloustutkimusta.

3. Poronlihamarkkinat

3.1. Poronliha osana elintarvikemarkkinoita

Suomen elintarvikemarkkinat ovat muuttuneet nopeasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Aiemmin kotimaista alkutuotantoa suojattiin voimakkaasti kansallisten tuotantotukien ja korkeiden tuontitullien avulla. Suomen liityttyä Euroopan unioniin elintarvikkeiden tuonti muista Euroopan unionin jäsenvaltioista vapautui ja tuottajahinnat laskivat muiden jäsenvaltioiden tasolle. Sian- ja naudanlihan tuottajahinnat laskivat noin 40 prosenttia ja kuluttajahinnat 20 prosenttia. Raaka-aineiden hinnat laskivat, mutta elintarvikkeiden tuontisuojan purkaminen kiristi teollisuuden kilpailua.

Kaupan kansainvälistyminen ja keskittyminen on johtanut rakenteellisiin muutoksiin, joilla on suoria vaikutuksia elintarvikkeita jalostaviin yrityksiin. Vähittäiskaupan asema on kiristyneessä kilpailutilanteessa vahvistunut. Euroopan unionin jäsenyyden aikana kaupan osuus ruoan hinnasta on kasvanut, jalostusteollisuuden pysynyt ennallaan ja alkutuottajan pienentynyt.

Kaupan tavaranhankinta on nopeasti keskittynyt. Nykyään valtakunnallisten logistiikkakeskusten kautta jaetaan noin 80 prosenttia ruokatarvikkeista ja vain 20 prosenttia haetaan paikallisilta toimittajilta. Samaan aikaan vähittäiskaupan tuotevalikoima kasvaa.

Suurimmat lihanjalostusyrietykset ovat selviytyneet kilpailussa parantamalla kustannustehokkuutta. Pienet yritykset ovat vastanneet kilpailuun tarjoamalla erikoistuotteita tietyille markkinasegmentille tai keskittymällä paikallisiin lähimarkkinoihin. Myös keskisuuret jalostamot ovat valinneet keskittymisen. Viime vuosina pienten tilateuras-tamoiden yhteydessä toimivien jalostamoiden lukumäärä on kasvanut.

Vuonna 2004 Suomessa kulutettiin yli 70 kiloa lihaa henkeä kohden. Yli kaksi kolmasosaa lihasta oli sian- ja naudanlihaa ja yli viidennes siipikarjaa. Erikoisliha-tuotteiden – kuten riistan-, poron-, lampaan- ja hevosenlihan – osuus lihankulutuksesta oli noin viisi prosenttia. Tästä yli puolet oli hirvenlihaa. Vuonna 2004 hirviä pyydettiin yhdeksän miljoonaa kiloa. Poronlihaa kulutettiin runsas kaksi miljoonaa kiloa eli noin puoli kiloa henkeä kohden. Saksanhirven tuonti Uudesta Seelannista kasvoi vuoteen 2001 mennessä noin 450 000 kiloon. Tämän jälkeen tuonti on vähentynyt ja se oli vuonna 2004 noin 200 000 kiloa.

3.2. Poronlihamarkkinat Norjassa

Norjan poronlihamarkkinat ovat olleet muutosten alla. Vuosia 1990–2002 on Norjassa määriteltä voimakkaasti alentuneen tuotannon, mutta stabiilin hintatason aikana. Norjan oma tuotanto on siis tänä jaksona ollut hyvin alhaisella tasolla. Vuosien 1988–2001 aikana Norjassa toimivien poroteurastamoiden määrä putosikin 46 prosenttia. Vuodesta 1996 alkaen Norjan valtio salli voimakkaan poronlihan tuonnin Suomesta ja Ruotsista vakauttaakseen poroteurastamoiden toimintaa.

Alhaiset teurasmäärät johtivat kuitenkin aikaisempaa suurempaan eloporojen määrään, mikä on vuodesta 2002 alkaen nostanut poronlihan tuotantoa Norjassa. Tämä tuotannon kasvu johti alentuneeseen tuottajahintaan, jolloin Norja alkoi suojata omia poronomistajiaan rajoittamalla poronlihan tuontia voimakkaasti. Norjassa tätä tullipolitiikan avulla omien toimijoiden suojaamista kutsutaan pullonkaulapolitiikaksi. Sen tavoitteena on siirtää tuotannon heilahteluiden negatiiviset vaikutukset Norjan rajojen ulkopuolelle – käytännössä siis Ruotsiin ja Suomeen.

Viime aikoina Norjassa on käyty paikoin kuumaakin poliittista keskustelua eloporojen määrästä. Norjan hallituksen mukaan Norjan laitumet eivät kestä nykyistä eloporomäärää ja haluaisi pakko vähentää eloporoja varsin voimakkaasti. Tätä eivät kuitenkaan porotalouden edustajat hyväksy.

Poronhoitovuonna 2000/2001 Norjassa teurastettiin 42 950 poroa, mikä tarkoitti 1,1 miljoonaa kiloa poronlihaa. Poronhoitovuonna 2002/2003 Norjassa teurastettiin 61 350 poroa, mistä saatiin 1,7 miljoonaa kiloa poronlihaa. Poronhoitovuonna 2002/2003 Norjassa oli 203 200 eloporoa, kun suurin sallittu eloporojen määrä on Norjassa 193 100.

Suomesta viedään Norjaan suoraan norjalaisille kuluttajille noin 2 000–3 000 poroa vuodessa. Norjaan saa viedä tullitta poronlihaa kymmenen kiloa per henkilö per matka. Norjalaisten yksityishenkilöiden poronlihan viennillä Norjaan on huomattava merkitys valtakunnan rajan läheisille paliskunnille.

3.3. Poronlihamarkkinat Ruotsissa

Myös Ruotsissa poronlihamarkkinat ovat muuttumassa. Poronlihan tuottajahinta on myös Ruotsissa ollut kahden viime vuoden ajan voimakkaassa laskussa. Suurin yksittäinen syy on ollut sama kuin Suomessa – Norja ei salli poronlihan tuontia. Merkittävä muutos on myös se, että perinteinen syyskuinen hirvasteurastus on loppumassa, sillä ostajilla ei ole kiinnostusta hirvaanlihaan aikaisemmassa mittakaavassa. Ruotsalaisten selvitysten mukaan tämä tulee johtamaan kohonneisiin porolukuihin ja suurempaan laidunpaineeseen.

Ruotsissa poronlihan tuottajahinta on ollut sidoksissa Norjan tilanteeseen. Aikaisemmin Ruotsissa on ollut yleistä teurastaa laajemmassa mitassa vasta tammikuussa, jolloin poronomistajilla on ollut mahdollisuus myydä teuraansa Norjaan, jossa tuottajille on maksettu parempaa hintaa. Norjan kasvaneiden poromäärien johdosta vienti Norjaan on kuitenkin tyrehtynyt. Tämä on aiheuttanut Ruotsissa huomattavia ongelmia, sillä Norjan viennin johdosta kohonnut tuottajahinta houkutti ruotsalaisia poronomistajia lisäämään tuotantoaan.

Ruotsista vietiin tuotannosta niin huomattava osuus Norjaan, että se vaikeutti ruotsalaisten jalostajien raaka-aineen saantia. Ruotsissa suurin yksittäinen ostaja on, varmistukseensa raaka-aineensa saannin tilanteessa, jossa Ruotsissa teurastettuja poroja on suuressa mitassa myyty Norjaan, tuonut poronlihaa Suomesta sekä poronhoitovuodesta 1999/2000 lähtien myös Kuolan niemimaalta.

Ruotsissa teurasporojen määrä on kasvussa. Kun poronhoitovuonna 1999/2000 Ruotsissa teurastettiin noin 47 000 poroa, teurastettiin poronhoitovuonna 2004/2005 arviolta 75 000 poroa. Poronhoitovuonna 2002/2003 Ruotsissa oli 228 535 eloporoa, kun suurin sallittu eloporomäärä on 280 000 eloporoa.

3.4. Poronlihanmarkkinat Suomessa

Poronlihaa on nykyisten suurimpien sallittujen eloporolukujen aikana tuotettu noin 2,0–2,5 miljoonaa kiloa vuodessa noin 100 000 teurasporosta. Suomessa poronliha on ollut vähittäiskaupassa kallis tuote, jonka hintaeroa muihin lihatuotteisiin on kasvattanut 1995 jälkeen tapahtunut muun lihan hinnan aleneminen ja poronlihan kallistuminen. Tästä on ollut seurauksena poronlihan kulutuksen marginalisoituminen.

Poronhoitovuonna 2003/2004 tuottaja sai poronlihasta 4,0–4,25 euroa kilolta (ilman arvonnisäveroa) suomalaisilta jalostajilta ja ruotsalaisten jalostajien kanssa tehdyt kaupat olivat tätäkin alempia. Poronhoitovuonna 2004/2005 tilanne oli vieläkin huonompi ja tuottaja sai poronlihasta alle neljä euroa kilolta. Poronlihan hinnan lasku on aiheuttanut elinkeinolle vuonna 2004 noin 2,1 miljoonan euron menetyksen vuoden 2003 tulotasoon nähden ja jopa kolmen miljoonan euron menetyksen vuoden 2002 tulotasoon nähden.

Tuottajahinnan alentuminen on ollut seurausta monesta tekijästä. Suomen Euroopan unionin jäsenyyden alusta muun lihan hinta aleni, mutta poronlihan hinta nousi. Syyinä tähän oli ensinnäkin Norjan porotalouselinkeinon huonot vuodet. Norja alensi poronlihan tuontitulojaan norjalaisten poronlihanjalostajien raaka-aineen turvaamiseksi ja salli poronlihan tuonnin Norjaan. Norjan korkeampi poronlihan tuottajahintataso nosti poronlihan tuottajahintaa myös Suomessa. Tällöin muutama jalostusyritys Suomessa meni konkurssiin muun muassa kohonneiden kustannusten vuoksi.

Norjan oma poronlihan tuotanto alkoi elpyä hyvin voimakkaasti 2000 -luvun alussa, jolloin Norja suojasi omia poronlihan tuottajiaan korottamalla huomattavasti tuontitulojaan. Kun Norja sulki käytännössä rajansa poronlihan tuonnilta vuonna 2001, Suomen markkinoille jäi aikaisemmin Norjaan viety osuus Suomen poronlihan tuotannosta. Vastaavasti myös Ruotsissa, jonne Suomesta on myös viety poronlihaa, tarjolla olevan poronlihan määrä kasvoi merkittävästi, kun myöskään Ruotsista ei sallittu viädä poroja Norjaan. Poronlihan kysyntä ei riittänyt vastaamaan huomattavasti lisääntyneeseen tarjontaan, jolloin poronlihan hinta alkoi laskea. Näin kävi myös Ruotsissa. Tuottajahinnan alentumiseen on vaikuttanut myös yleisempi elintarvikemarkkinoiden muutos, joka on kasvattanut vähittäiskauppojen asemaa markkinoilla. Poronlihan jalostusyritykset joutuvat kilpailemaan omilla tuotteillaan kauppojen hyllytilasta. Hyllytilan saa helpoiten tuote, jonka menekki on suurin.

Suomen poronlihan jalostajien kannalta katsottuna Suomen ja Ruotsin poronlihan markkinat ovat vaikealla tavalla yhteydessä keskenään. Ruotsin hintataso on varsin alhainen poronlihan ostajalle, koska Ruotsissa maksetaan teurasperusteista tukea, jolloin ruotsalainen ostaja maksaa tuottajalle vain noin 28 Ruotsin kruunua (noin kolme euroa) kilolta, kun Suomessa ostaja on maksanut tuottajalle noin neljä euroa kilolta. Poronlihan tuottajan saama hinta on kuitenkin lähes sama kuin Suomessa teurasperusteista tuesta johtuen.

Poronlihan tuottajahinnan lasku on heikentänyt poronhoidon kannattavuutta, mutta edullisen raaka-aineen lisääntyminen on parantanut poronlihan jalostuksen edellytyksiä. Yksittäiset poronhoitajat ja heidän muodostamat osuuskunnat ovat perustaneet uusia poronlihanjalostukseen erikoistuneita yrityksiä. Isommat jalostusyritykset ovat tuotekehityksen avulla pystyneet luomaan uusia tämän päivän kuluttajien tarpeisiin kohdennettuja tuotteita. Työvoima- ja elinkeinokeskusten myöntämät investointi- ja kehittämistuet sekä poronlihan kysyntää parantavat menekinedistämishankkeet ovat vahvistaneet kehitystä.

Kuluvana teurastuskautena poronlihan tuottajahinta on kääntynyt jälleen nousuun. Poronlihan tuottajahinta on noussut vuodesta 2004 keskimäärin noin 10–15 prosenttia.

4. Katsaus porotalouden nykyisiin tukiin

4.1. Eläinkohtainen tuki

Suomen ja Euroopan unionin välisen liittymisasiakirjan 142 artiklan mukaan komissio antoi Suomelle luvan myöntää pitkäaikaisia kansallisia tukia sen varmistamiseksi, että maataloutta pidetään yllä erityisillä alueilla. Tämän perusteella komissio antoi vuonna 1995 päätöksen 95/196/EY pitkäaikaisten kansallisten tukien järjestelmästä Suomen pohjoisten alueiden maataloudelle. Tämän komission päätöksen on sittemmin korvannut komission päätös 2002/404/EY, joka vastaa pääosin vuoden 1995 päätöstä. Edellä mainittujen komission päätösten mukaan Suomi voi myöntää tukea poroille enintään 27 euroa eläintä kohden ja sallittu kokonaistuki on enintään 6,16 miljoonaa euroa vuodessa.

Ennen vuotta 1995 porotalouden harjoittajilla ei ollut tulotukijärjestelmää. Euroopan unioniin liittymisen yhteydessä käyttöön otetut kansalliset tukijärjestelmät perustuivat arvioon siitä, että lihan tuottajahinnat alentuvat olennaisesti unioniin liittymisen seurauksena. Näin kävikin lukuun ottamatta poronlihaa, jonka tuottajahinta pysyi ennallaan tai jopa nousi hiukan vuonna 1995. Lisäksi tukimuodon käyttöönottoon vaikutti se, että Suomen aseman poronlihamarkkinoilla arvioitiin vaikeutuvan, koska Ruotsissa oli jo entuudestaan tulotukijärjestelmä porotalouden harjoittajille.

Vuonna 1995 poron eläinkohtaisen tuen kansallisena lainsäädännöllisenä perustana oli maa- ja puutarhatalouden kansallista tuista annettu laki (1059/1994) sekä sen nojalla annetut maa- ja puutarhatalouden harjoittajille maksettavasta pohjoisesta tuesta annettu valtioneuvoston päätös (413/1995) ja pohjoisen tukeen sisältyvän porotaloudelle poronhoitovuodelta 1995/96 maksettavan eläinkohtaisen tuen täytäntöönpanosta annettu maa- ja metsätalousministeriön päätös (1160/1995). Tuen määrä oli tuolloin 140 markkaa (23,55 euroa) eloporoilta. Tuen saamisen edellytyksenä oli muun muassa se, että ruokakunnalla on vähintään 25 poroa. Tämä edellytys johtui siitä, että tavoitteeksi asetettiin porotalouden kannattavuuden parantaminen suurentamalla porokarjoja. Toisena tukijärjestelmän tavoitteena oli, kuten edellä on mainittu, hyvittää poronlihan arvioitu tuottajahinnan lasku porotalouden harjoittajille ja saattaa Suomen porotalouden harjoittajat samaan asemaan kuin ruotsalaiset poromiehet.

Vuoden 1995 jälkeen porojen eläinkohtaisesta tuesta on päätetty vuosittain annettavalla valtioneuvoston asetuksella, kuten muistakin pohjoisen tuen tukijärjestelmistä. Säädöspohjana toimineen maa- ja puutarhatalouden kansallista tuista annetun lain (1054/1994) on sittemmin korvannut vastaava maa- ja puutarhatalouden kansallista tuista annettu laki (1559/2002).

Eläinkohtaisen tuen suuruus on vaihdellut 17 eurosta 27 euroon eloporoilta ja sen kokonaismäärä 2,46 miljoonasta eurosta 4,03 miljoonaan euroon. Vuonna 2003 poronlihan tuottajahinnan laskettua huomattavasti tuen määrä oli 27 euroa. Vuonna 2005 tuen määrä on 22,5 euroa eloporoilta ja siihen on kansallisen tuen käyttösuunnitelmassa osoitettu 3,53 miljoonaa euroa.

Tuen myöntämisen edellytyksenä oleva ruokakuntakohtainen porojen vähimmäismäärä on noussut 25:sta 35:een, sitten 50:een ja 60:een, sitten 70:een. Vuosina 2004–2005 vähimmäismäärä on ollut 80 poroa. Tukikelpoisten porojen määrä on

vaihdellut 171 000 ja 135 000 välillä. Vuonna 2004 tukijärjestelmän piirissä oli noin 150 000 eloporoa 201 000 eloporon kokonaismäärästä. Tänä vuonna tuen piirissä olevien porojen määrää näyttää edelleen nousevan.

4.2. Porotalouden investointituki

Porotalouden harjoittajien investointitukijärjestelmä perustuu porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslakiin (45/2000) ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoitustuesta (175/2001). Investointituen tarkoituksena on alentaa porotalouden harjoittajien investointikustannuksia ja siten parantaa porotalouden toimintaedellytyksiä. Investointituen saamisen edellytyksenä on se, että elinkeinonharjoittaja saa pääasiallisen toimeentulonsa porotaloudesta, jonka taloudellinen elinkelpoisuus voidaan osoittaa, ja että henkilö asuu poronhoitoalueella. Lisäksi elinkeinonharjoittajan porotalouden ulkopuoliset tulot eivät saa olla valtioneuvoston asetuksella vahvistettua suuremmat. Porotaloutta harjoittavien kolttien investointituista säädetään kolttalailla (253/1995) ja sen nojalla annetuilla alemmanasteisilla säädöksillä.

Tukikohteista ja -tasoista säädetään porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoitustuen kohdentamisesta annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa (176/2001). Paliskuntien aitainvestointeihin voidaan myöntää 60–70 prosenttia avustusta ja paliskuntien työmaa-asuntojen rakentamiseen ja irtaimistohankintoihin myöntää avustusta 40–50 prosenttia. Paliskunnille myönnettiin vuonna 2004 avustuksia noin 950 000 euroa. Porotalouden harjoittajien moottorikelkka- ja maastomoottoripyörähankintoja voidaan tukea 20 prosentin avustuksella. Vuonna 2004 näitä avustuksia myönnettiin 161 kappaletta yhteismäärältään noin 250 000 euroa.

4.3. Nuorten elinkeinonharjoittajien aloitustuki

Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1259/1999 mukaan aloitustukea voidaan myöntää viljelijälle, joka ryhtyy alle 40 -vuotiaana omaan lukuunsa harjoittamaan maataloutta. Kansallisesti porotalouden aloitustuesta säädetään tarkemmin porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoitustuen kohdentamisesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (176/2001). Mainitun valtioneuvoston asetuksen mukaan aloitustukea porotalouden perusteella on voitu myöntää vain sellaiselle henkilölle, joka ennen tilanpidon aloittamista omistaa vähemmän kuin 80 poroa. Aloitustuen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi ollut se, että tilanpidon aloittamista seuraavan vuoden aikana poromäärän tulee vähintään kaksinkertaistua siihen nähden, mitä määrä on ollut ennen tilanpidon aloittamista.

Mainittua valtioneuvoston asetusta on kuitenkin muutettu 1 päivästä helmikuuta 2006 lukien siten, että aloitustuen saamisen edellytyksenä on, että tilanpidon aloittamista seuraavien kahden vuoden jälkeen eloporomäärän on oltava vähintään puolitoistakertaa suurempi kuin ennen tilanpidon aloittamista. Lisäksi aloittamista seuraavan kahden vuoden jälkeen eloporomäärän tulee olla vähintään 80. Aloitustukea voidaan

siten myöntää myös sellaiselle poroelinkeinon harjoittajalle, joka omistaa yli 80 poroa tilanpidon aloittaessaan.

Avustuksena myönnettävä aloitustuki on korkeintaan 25 000 euroa. Samansuuruinen tuki voidaan lisäksi myöntää valtionlainan korkoetuutena. Vuonna 2004 porotalouteen myönnettiin aloitustukia 11 kappaletta, mikä on saman verran kuin vuonna 2003. Suomen Euroopan unionin jäsenyyden aikana porotalouteen on myönnetty aloitustukia yhteensä noin 100 kappaletta.

4.4. Luopumistuki

Maatalousyrittäjien luopumistuesta annettua lakia (1293/1994) sovelletaan myös porotalouteen. Porotalouden osalta laki tuli voimaan vuonna 2000. Lain perusteella myönnetään luopumistukea sukupolvenvaihdoksen tai lisäporoluovutuksen toteuttavalle vähintään 55 -vuotiaalle porotalouden harjoittajalle, kun luovutus tapahtuu alle 40 -vuotiaalle jatkajalle. Luopuminen voidaan toteuttaa myös luovuttamalla porot ennestään porotaloutta harjoittavalle poronostajalle. Mainittu laki sisältää myös muita edellytyksiä tuen saamiselle. Nykyinen laki on voimassa vuoden 2006 loppuun. Maa- ja metsätalousministeriön asettama työryhmä on ehdottanut lain jatkamista vuosiksi 2007–2013. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen mukaan porotalouden harjoittajille on myönnetty luopumistukia vuosina 2000–2004 yhteensä 49 kappaletta.

4.5. Menekinedistäminen

Valtion talousarvioon sisältyy määräraha maa- ja puutarhataloustuotteiden markkinoinnin ja tuotannon kehittämiseen. Maa- ja puutarhataloustuotteiden markkinoinnin ja tuotannon kehittämiseen tarkoitettu avustuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (861/2003) mukaan valtionavustusta voidaan myöntää rekisteröidyille yleishyödyllisille yhdistyksille. Asetuksen mukaan tukea voidaan myöntää maa- ja puutarhataloustuotteiden sekä hunajan markkinoinnin ja tuotannon kehittämiseen tähtäävien laajoihin, valtakunnallisiin ohjelmiin, jotka edistävät tuotteiden laatua, terveellisiä ruokailutottumuksia, menekkiä, tiedonvälitystä, ruokakulttuuria sekä tutkimusta ja neuvontaa.

Maa- ja metsätalousministeriö on myöntänyt Paliskuntain yhdistykselle valtionvaltionavustusta porotalouden menekinedistämiseen 126 000 euroa vuonna 2004 ja 142 886 euroa vuonna 2005. Avustusta on käytetty muun muassa ruokaohjeaineiston laatimiseen, TV- ja muuhun mainontaan. Lisäksi Lapin työvoima- ja elinkeinokeskus myönsi vuonna 2004 Paliskuntain yhdistykselle 100 000 euroa avustusta poronlihan menekkin lisäämiseen.

4.6. Porotalouden kehittämishankkeet

Porotalouden yrityshankkeita rahoitetaan Pohjois-Suomen 1-ohjelmasta ja Leader-ohjelmasta. Nykyisellä ohjelmakaudella porotalouden kehittämis- ja investointihankkeita on rahoitettu 13 kappaletta ja niihin myönnetty tukea yhteensä 570 410 euroa. Kehittämishankkeet ovat olleet valtaosaltaan toimintaedellytysten selvittämis-

hankkeita. Investointihankkeet ovat olleet lähinnä poromatkailuun liittyviä hankkeita. Poronlihan jatkokäsittelyyn liittyviä hankkeita on rahoitettu kuusi kappaletta ja niihin on myönnetty tukea yhteensä 408 515 euroa.

4.7. Muita tukia

Maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain perusteella maatalousyrittäjille voidaan myöntää opintorahaa. Opintorahaa myönnetään hakijan ammattitaidon kehittämiseen liittyvään sekä tuotannon monipuolistamiseen tai muuhun kehittämiseen liittyvään koulutukseen. Vuonna 2004 Lapin työvoima- ja elinkeinokeskus myönsi opintorahaa 485 hakijalle, joista yli puolet myönnettiin porotalouden harjoittajille.

Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain perusteella myönnetään maatalouden kehittämisrahastosta avustuksia porotalouden kehittämistoimintaa koskevien tutkimusten ja selvitysten tekemiseen. Näillä varoilla on rahoitettu muun muassa edellä toisessa luvussa esitellyt porotalouden kannattavuustutkimukset, porotalouden markkinatutkimus ja suurpetojen vaikutuksia porotalouteen koskeneet tutkimukset. Kehittämisrahastossa on osoitettu 350 000 euroa tähän tarkoitukseen vuonna 2005. Porotaloustutkimusta harjoitetaan muun muassa Maa- ja elintarviketalouden tutkimuslaitoksessa ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksessa.

Poronhoitolain (848/1990) mukaan valtion tulo- ja menoarviossa on vuosittain osoitettava määräraha Paliskuntain yhdistyksen käytettäväksi sille lain mukaan kuuluvien tehtävien suorittamiseen. Yhdistyksen valtionapu vuonna 2005 on ollut 1 674 000 euroa.

5. Asiantuntija- ja edunvalvontakuulemistilaisuuksissa ehdotetut uudet tukijärjestelmät

5.1. Tärkeimmät Paliskuntain yhdistyksen ehdotukset

5.1.1. Kuljetusavustus

Paliskuntain yhdistys on ehdottanut kuljetustuen myöntämistä porotaloudelle siten, että kuljetustuen piirissä olisivat myös poronomistajien suorittamat porojen pakettiauto- ja konttikuljetukset.

Suomen pohjoisten alueiden maataloutta koskevasta pitkäaikaisten kansallisten tukien järjestelmästä annetun komission päätöksen (2002/404/EY) mukaan maidon ja lihan kuljetustukea voidaan myöntää vuosittain enintään 2,27 miljoonaa euroa. Kansallisesti kuljetusavustuksesta säädetään maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain (1559/2001) nojalla annetuilla valtioneuvoston asetuksilla, viimeksi vuonna 2005 maidon kuljetusavustuksesta vuonna 2005 annetulla valtioneuvoston asetuksella (1102/2005) ja vuodelta 2005 maksettavasta lihan kuljetusavustuksesta annetulla valtioneuvoston asetuksella (974/2005). Maidon kuljetusavustusta koske-

van valtioneuvoston asetuksen mukaan maidon kuljetusavustusta voidaan myöntää meijereille vuodelta 2005 yhteensä enintään 2,0 miljoonaa euroa. Lihan kuljetusavustusta koskevan valtioneuvoston asetuksen mukaan kuljetusavustusta voidaan myöntää teurastamoon tai teurastuspaikkaan Lapin läänin alueella tapahtuviin nautojen, sikojen, lampaiden, siipikarjan, hevosten ja vuohien kuljetuksiin. Lihan kuljetusavustuksen määrä on tukialueella C3-P2 33,6 euroa tonnilta nousten siitä siten, että alueella C4-P5 (Enontekiön, Inarin, Muonion ja Utsjoen kunnat sekä osia Kittilän ja Sodankylän kunnista) avustus on 134,6 euroa tonnilta. Vuonna 2004 lihan kuljetusavustuksia myönnettiin noin 160 000 euroa, joka jakautui kolmen elintarvikeyrityksen kesken.

Työryhmän kannanotto:

Työryhmä toteaa, että kuljetusavustusjärjestelmän tarkoituksena on tukea teurastuskypsien nautojen, sikojen, lampaiden, siipikarjan, hevosten ja vuohien sekä maidon keräilyä yksittäisiltä maatiloilta ympäri laajaa Lapin lääniä tilanteessa, jossa teurastamoihin ja meijereihin on huomattavan pitkä matka. Tuella on huomattava merkitys Lapin maataloudelle, vaikka tuki ensi sijassa myönnetään maataloustuotteita jalostavalle teollisuudelle.

Työryhmä toteaa, että porotaloudessa teurastamotilanne on huomattavasti erilainen kuin maataloudessa; Euroopan unionin vaatimukset täyttäviä paliskuntien omistamia poroteurastamoita on 13 kappaletta, jotka sijoittuvat tasaisesti ympäri poronhoitoaluetta. Lisäksi on kaksi kappaletta oppilaitosten omistamia ja neljä kappaletta jalostusliikkeiden omistamia teurastamoita, joissa voidaan teurastaa myös poroja. Näin ollen porojen kuljetusmatkat teurastamoihin ovat huomattavasti lyhyemmät kuin maataloudessa. Toisaalta poronlihan osalta kyse ei ole eteläisen Suomen ja Lapin välillä olevien tuotantokustannusten tasaamisesta, kuten on nykyisen kuljetusavustuksen osalta.

Työryhmä toteaa, että kuljetusavustuksen maksaminen paliskunnille ja mahdollisesti porotalouden harjoittajille ei olisi nykyisen kuljetustukijärjestelmän perusperiaatteiden mukaista. Lisäksi porotaloudelle mahdollisesti osoitettu kuljetusavustus vaatisi pohjoisen tuen avaamista. Maatalouden kotieläinten teurastustarve on ympärivuotista, kun sen sijaan porojen teurastus keskittyy ainoastaan syksyyn.

Työryhmä toteaa myös, että lihan kuljetustukea maksetaan nykyisin lihan tuotantopaikalta (maatiloilta) teurastamoon tapahtuvista kuljetuksista. Porotalouden osalta olisi vaikeuksia määrittää sitä, mikä porotaloudessa on tuotantopaikka. Olisi myös ongelmallista ratkaista se, kenelle poron kuljetusavustusta maksettaisiin, koska merkittävä osa poron teurastuksista tapahtuu muualla kuin jalostusteollisuuden teurastamoissa.

5.1.2. Varastointituki

Paliskuntain yhdistys on ehdottanut varastointituen myöntämistä porotaloudelle.

Suomen pohjoisten alueiden maataloutta koskevasta pitkäaikaisesta kansallisten tukien järjestelmästä annetun komission päätöksen (2002/404/EY) mukaan puutarha-

tuotteiden sekä luonnonvaraisten marjojen ja sienten varastointitukea voidaan myöntää Suomen pohjoisella alueella. Kansallisesti asiasta säädetään maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetussa laissa ja sen nojalla vuosittain annettavilla valtioneuvoston asetuksilla. Vuodelta 2005 maksettavasta pohjoisesta tuesta annetun valtioneuvoston asetuksen (11/2005) 27 ja 28 §:ssä on säännökset puutarhatuotteiden ja metsämarjojen ja -sienten varastointituen suuruudesta. Tukimuoto vaikuttaa markkinahintoihin tasoittamalla sen piiriin kuuluvien tuotteiden tarjontaa markkinoilla. Myönnetyn tuen määrä oli vuonna 2004 noin yksi miljoona euroa.

Työryhmän kannanotto:

Työryhmä toteaa, että yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan olennainen osa ovat yhteiset markkinajärjestelyt. Tällä hetkellä yhteiseen markkinajärjestelyyn kuuluvat eläinpuolelta sian-, naudan-, lampaan- ja vuohenliha. Näissä järjestelyissä interventiotoimenpiteet toteutetaan yksityisen varastoinnin tukena. Työryhmä katsoo, että poronlihamarkkinoillakin saattaisi sinänsä olla tarvetta tiettyinä poroerotusten huippuajoina pienentää tarjontaa joillakin interventiotoimenpiteillä, kuten esimerkiksi yksityisellä varastoinnilla. Nykyinen Suomen varastointitukijärjestelmä kattaa kuitenkin ainoastaan puutarhatuotteet sekä metsämarjat ja -sienet. Poronlihalle maksettava varastointituki olisi uusi tukimuoto, mikä edellyttäisi sen sisällyttämistä edellä mainittuun komissioon päätökseen 2002/404/EY. Tämän vuoksi työryhmä katsoo, että varastointituki poronlihalle on vaikeasti toteuttavissa. Työryhmä toteaa myös, että poronlihan yksityistä varastointia on mahdollista tukea osana poronlihan pienjatkjalostusta jo nykyisillä investointitukijärjestelmillä.

5.1.3. Poroteurastamo- ja niiden jatkojalostustilatuet

Paliskuntain yhdistys on ehdottanut poroteurastamotuen myöntämistä teurastamoille sekä tuen myöntämistä poroteurastamoiden yhteyteen rakennettaville jatkojalostustiloille.

Työryhmän kannanotto

Työryhmä toteaa, että nykyiset tukijärjestelmät mahdollistavat tuen myöntämisen paliskunnille poroteurastamoiden rakentamiseen ja peruskorjaukseen. Työryhmä katsoo kuitenkin, ettei ole syytä tukea uusien poroteurastamoiden rakentamista. Työryhmän käsityksen mukaan poroteurastamoiden peruskorjausten tukeminen tulisi olla jatkossakin mahdollista nykyisten järjestelmien puitteissa.

Poroteurastamoiden toiminnan tukeminen ei ole mahdollista Euroopan unionin valtiontukisäännöksistä johtuen. Työryhmä katsoo, että teurastamoiden aiheuttamia toimintakustannuksia voidaan alentaa lisäämällä teurastamoiden käyttöastetta. Tähän työryhmä pyrkiikin ehdottamallaan eläinkohtaisen tuen muuttamisella.

Työryhmä pitää tärkeänä, että paliskuntien poroteurastamoiden yhteyteen rakennettavien jatkojalostustilojen rakentamista tuetaan nykyisten tukijärjestelmien puitteissa.

5.1.4. Jalostus- ja markkinointituet

Paliskuntain yhdistys on ehdottanut poronlihan jalostuksen ja markkinoinnin tuen käyttöönottoa porotalouteen.

Työryhmän kannanotto

Työryhmä toteaa, että porotalouden harjoittajien pienimuotoisia poronlihan jatkojalostushankkeita on jo tällä ohjelmakaudella rahoitettu julkisista varoista. Työryhmä katsoo, että näitä hankkeita olisi perusteltua tukea myös seuraavalla ohjelmakaudella ottaen kuitenkin huomioon poronlihan jatkojalostuksen kannattavuus.

Työryhmä katsoo, että Paliskuntain yhdistyksellä ja porotalouden harjoittajilla olisi hyvä olla jatkossakin mahdollisuus hakea valtiontukea jalostushankkeisiin ja markkinointiin.

5.1.5. Ympäristötuki

Paliskuntain yhdistys on ehdottanut ympäristötukien, maisemanhoitotuen, maaseututuen ja muiden ympäristötukien käyttöönottoa porotaloudessa.

Työryhmän kannanotto

Ympäristötuen päämääränä on maataloustuotannon harjoittaminen kestävästi niin, että tuotanto kuormittaa ympäristöä nykyistä vähemmän, luonnon monimuotoisuuden ja maatalouden kulttuurimaisemien säilyminen turvataan ja tuotannon harjoittamisedellytykset säilyvät hyvinä myös pitkällä aikavälillä. Tuen avulla pyritään vähentämään ympäristöön – erityisesti pinta- ja pohjavesiin sekä ilmaan – kohdistuvaa kuormitusta sekä torjunta-aineiden käytöstä aiheutuvien riskejä. Ympäristötuella pyritään lisäksi turvaamaan arvokkaiden perinnebiotyyppeiden, niiden luontotyyppien ja eliölajiston sekä kulttuurihistoriallisten ja maisemallisten arvojen säilyminen sekä varmistamaan alkuperäisrotuihin kuuluvien eläinten mahdollisimman laajan geneettisen perimän säilyminen. Vuonna 2005 Euroopan unioni maksaa tuesta 1-alueella 60 prosenttia ja muualla Suomessa 35 prosenttia.

Koska maa- ja metsätalousministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan seuraavan ohjelmakauden ympäristötukijärjestelmää Suomessa, porotaloustyöryhmä on lähettänyt Paliskuntain yhdistyksen asiaa koskevan aloitteen kyseisen työryhmän käsiteltäväksi.

5.1.6. Lopettamiskorvaus

Paliskuntain yhdistys on ehdottanut lopettamiskorvauksen ottamista käyttöön porotaloudessa. Paliskuntain yhdistyksen mukaan lopettamiskorvausjärjestelmän avulla eläkkeellä olevat poronomaistajat voisivat luopua poroistaan myymällä ne hintaan 200–250 euroa per kappale ja luopua kokonaan poronhoidosta. Järjestelyn avulla saataisiin muun muassa sukupolvenvaihdosjärjestelmän ulkopuolelle jäävät poronomaistajat luopumaan poroistaan.

Työryhmän kannanotto

Työryhmä toteaa, että lopettamiskorvausjärjestelmästä on jo aiemmin luovuttu maatalouden harjoittajien osalta. Kysymyksessä olisi uusi tukijärjestelmä, jonka käyttöönotto edellyttäisi komission suostumuksen. Työryhmä katsoo, että luopumistukijärjestelmän tarjoamat mahdollisuudet tukea porotalouden lopettamista ovat riittäviä.

5.2. Saamelaiskäräjien ja Suomen porosaamelaiset ry:n esitykset

Saamelaiskäräjät on muun muassa esittänyt, että saamelaisporonhoidon positiivinen erityiskohtelu sallittaisiin porotalouden tukipolitiikassa. Saamelaiskäräjien mukaan tukijärjestelmien tilasidonnaisuus ei sovi saamelaisporonhoitoon. Saamelaiskäräjien mielestä tärkein asia olisi eriyttää porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki saamelaisalueen ja muun poronhoitoalueen osalta. Lisäksi Saamelaiskäräjien mielestä saamelaisille myönnettävät investointituet eivät ole riittäviä, arvonlisäveroa tulisi alentaa, suurimpien sallittujen porolukujen määräämiselle ei ole perusteita ja eläinkohtainen tuki tulisi nostaa 40 euroon eloporolta.

Suomen porosaamelaiset ry on esittänyt 22.7.2005 päivätyssä työryhmälle osoittamassaan kirjeessään, että saamelaisten poronhoidon kehittämistä varten luotaisiin ohjelma ja rahasto, josta porotalouden harjoittaja voisi hakea rahoitusta yritysideoidensa kehittämiseen ja toteuttamiseen. Yhdistys on myös esittänyt, että saamelaisille porotalouden ammatinharjoittajille maksettaisiin epäedullisten tuotantoalueiden tukea vähintään samansuuruisena kuin samalla alueella on uuhille maksettava luonnonhaittakorvauksen lisätuki (seitsemän euroa) sekä että saamelaisalue muodostettaisiin tullittomaksi alueeksi porojen ja porotuotteiden osalta. Yhdistys on myös tehnyt samansisältöisiä esityksiä kuin saamelaiskäräjät.

Työryhmän kannanotto

Työryhmä toteaa, että sen tehtäväksi on asetettu selvittää yleisesti kaikkien porotalousyrittäjien taloudellisen tilanteen edistämistä. Tämän vuoksi työryhmä ei ole käsitellyt sitä kysymystä, olisiko aiheellista muuttaa porotalouden tukijärjestelmiä siten, että ne suosivat saamelaisia porotalouden harjoittajia. Työryhmä katsoo kuitenkin, että porotaloudella on erityisen huomattava merkitys saamelaiskulttuurille.

Työryhmä toteaa, että porotalouden tukijärjestelmät eivät ole tällä hetkellä tilasidonnaisia lukuun ottamatta nuorten elinkeinonharjoittajien aloitustukijärjestelmää. Työryhmä katsoo, ettei eläinkohtaisen tuen nostaminen esitettyyn 40 euroon ole mahdollista, koska se edellyttäisi komission pohjoista tukea koskevan päätöksen muuttamista, mikä on käytännössä hyvin vaikeaa.

Porotaloudelle esitetyn luonnonhaittakorvauksen (LFA -tuki) osalta työryhmä toteaa, että seuraavan ohjelmakauden 2007–2013 luonnonhaittakorvauksen tukijärjestelmän toimeenpanon suunnittelua varten on maa- ja metsätalousministeriön maatalousosastolle asetettu luonnonhaittakorvaustyöryhmä. Porotaloustyöryhmä katsoo, että on perusteltua käsitellä asia mainitussa työryhmässä, minkä vuoksi asia koskeva esitys on lähetetty luonnonhaittakorvaustyöryhmälle käsiteltäväksi.

Työryhmä toteaa lisäksi, että edellä kohdassa 4.3. selostetulla muutoksella aloitustuen saamisen edellytyksistä on myönteisiä vaikutuksia erityisesti saamelaisalueella. Maa- ja metsätalousministeriön asettama maa- ja porotalouden luopumistukityöryhmä on ehdottanut, että myös porotalouden luopumistukijärjestelmässä sukupolvenvaihdosluovutuksessa voisi tietyin edellytyksin olla useampi luovutuksensaaja. Jos työryhmän esitys porokarjan jakamismahdollisuudesta toteutuu, tällä on myönteisiä vaikutuksia erityisesti saamelaisalueella.

6. Työryhmän kannanotot ja esitykset

Sellaisia porotalouden ulkopuolisia tukijärjestelmiä, jotka ovat jo nyt porotalouden käytettävissä ja haettavissa, on paljon. Tästä johtuen työryhmä ei ole nähnyt tarpeelliseksi esittää uusia, ainoastaan porotaloutta koskevia tukijärjestelmiä tai tukimuotoja.

6.1. Poronlihakauppojen ajankohta

Poronlihanmarkkinoiden ongelmana on alhaisen tuottajahinnan lisäksi paliskuntien ja poronlihanjalostajien välisten varsinaisten poronlihakauppojen ajankohta syksyllä, joka poronhoitotöiden kannalta on useasti liian myöhäinen ajankohta. Porotalouselinkeinon edustajat ovat työryhmän kuulemistilaisuudessa esittäneet, että varsinaiset kaupat tulisi tehdä jo kesän aikana, jotta poroerotukset olisivat poron elinkierron kannalta parhaimpaan aikaan. Tällöin paliskunnille ei syntyisi ylimääräisiä kustannuksia hajaantuneiden porotokkien kokoamisesta. Kuultuaan tästä asiasta myös jalostajien edustajia, työryhmä katsoo, että aikaistamalla varsinaisia porokauppoja, kustannushyötyjä syntyisi paliskuntien lisäksi myös jalostajille.

Edellä todetun johdosta työryhmä suositti 28.4.2005 antamassaan tiedotteessa paliskuntia ja jalostajia olemaan poronlihakauppojen osalta aktiivisia jo keväällä ja pyrkiään pääsemään yhteisymmärrykseen hyvissä ajoin ennen syksyn teurastuskautta. Työryhmä esitti myös, että paliskunnat käsittelevät syksyn poronlihakauppoja ja neuvotteluvaltuuksien myöntämistä jo paliskuntien kevätkokouksissa, jotta aikaistetuille poronlihakaupoille olisi myös tältä osin mahdollisuudet onnistua.

Työryhmän saamien tietojen mukaan poronlihan ostajat ovat olleet keväällä 2005 yhteydessä paliskuntiin ja poronlihakauppoja on saatu sovittua aikaisempaa aiemmin. Myös poronlihan tuottajahinta on noussut vuoden 2005 aikana arviolta 10–15 prosenttia.

6.2. Kulutuskysynnän lisääminen ja menekinedistäminen

Työryhmän käsityksen mukaan poronlihan menekien edistäminen on porotalouden tämän hetkisen tilanteen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Työryhmän näkemyksen mukaan tässä vaiheessa olisi tärkeää keskittyä kulutuskysynnän lisäämiseen etenkin Etelä-Suomen vähittäiskaupoissa. Ainoastaan Etelä-Suomessa on riittävän suuri potentiaalinen asiakaskunta synnyttämään lisäkysyntää.

Työryhmä katsoo, että menekinedistämistoimenpiteiden pääpaino ei tulisi olla nykyisen kaltaisen suoramyynnin edistämisessä, koska lisääntyvä ja tehostuva suoramyynti muodostaa kilpailijan muille jalostajille. Jos osalle tuotettua poronlihaa ei ole kysyntää, halvimmalla hinnalla myyvät tahoa kasvattavat markkinaosuuttaan. Tämä voi johtaa pahimmillaan tuottajahinnan alenevaan kierteeseen.

Työryhmä pitää sinänsä hyvänä asiana poromiesten pienjalostuslaitosten perustamista ja suoramyynnin tehostamista tätä kautta. Edellä mainitun tulee kuitenkin olla yrittäjävetoista toimintaa, joka syntyy yksittäisen yrittäjän omasta näkemyksestä ja tarkoin rajatusta markkina-alueesta, kuten matkailukeskuksen läheisyys. Työryhmä pitää tärkeänä sitä, että leimaamattomana myytävän poronlihan osuutta myytävästä poronlihasta saadaan alennettua nykytasoon verrattuna.

Lisäksi työryhmä pitää tärkeänä, että valtion tukea poronlihan menekinedistämiseen olisi haettavissa niin kauan kuin siihen on tarvetta.

6.3. Eläinkohtainen tuki

Työryhmä katsoo, että porotalouden harjoittajien toimeentulon perustana tulee olla markkinoilta poronlihasta ja muista porotuotteista saadut tulot. Porojen eläinkohtaisella tuella on ollut kuitenkin merkittävä asema porotalouden kannattavuutta täydentävä tekijänä erityisesti viime vuosina, kun porotalouden tuottajahinta on huomattavasti alentunut poronlihan tarjonnan ylittäessä poronlihan kysynnän. Lisäksi tukijärjestelmällä on voitu vaikuttaa porotalouden rakenteen paranemiseen, jolla on myönteinen vaikutus porotalouden kannattavuuteen. Mainituilla perusteilla työryhmä katsoo, että tukijärjestelmä on aiheellista säilyttää vastaisuudessakin.

Työryhmän mielestä nykyistä tukijärjestelmää olisi kuitenkin syytä kehittää, kun otetaan huomioon poronlihan markkinoiden viime vuosien tilanne. Eläinkohtaisen tuen ongelmaksi on katsottu se, että se maksimoi ruokakuntaisen eloporojen määrän. Tämä johtaa lähes joka vuosi niin sanottuun pakkoteurastustilanteeseen, jonka on katsottu auttavan poronlihan ostajia. Toisaalta porojen omistamiseen painottuva tuki ei kannusta teurastamiseen, mikä saattaa varsinkin tämänhetkisen alhaisen tuottajahinnan aikana johtaa paineeseen kasvattaa eloporomääriä. Edelleen ongelmaksi on muodostunut paine alentaa kustannuksia kautta linjan, jolloin aikaisempaa suurempi osa poronlihasta on teurastettu ja markkinoitu muutoin kuin teurastamoiden kautta. Työryhmä katsoo, että tästä tilanteesta on vaarana aiheutua mahdollisesti poronlihan laatuongelmia ja mahdollisesti myös tulonmenetyksiä elinkeinonharjoittajille sekä myös yhteiskunnalle. Mahdolliset poronlihan laatuongelmat vaikuttaisivat poronlihan menekkiin ja vaikuttaisivat alentavasti poronlihan tuottajahintaan.

Tämän vuoksi työryhmä esittää, että nykyinen tuki jaettaisiin kahteen osaan: perusosaan ja lisäosaan. Perusosan suuruus olisi 70–80 prosenttia koko tuen määrästä lopun ollessa lisäosaa. Lisäosan myöntämisen edellytyksenä olisi se, että poron teurastus tapahtuu hyväksytyssä poroteurastamossa. Lisätuki maksettaisiin teurastamoluettelon mukaisesta teurastetusta porosta. Työryhmä ei ole kuitenkaan lähtenyt määrittelemään tukitasoa eikä poromäärää, koska eläinkohtaisen tuen määrä ja käytävissä olevan määrärahan suuruus määritellään valtion ja tuottajajärjestöjen väli-

sissä maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen neuvotteluissa. Työryhmän ehdotus eläinکوhtaisen tuen jakamisesta perusosaan ja lisäosaan koskisi vasta vuonna 2007 maksettavaa tukea.

Työryhmä toteaa, että edellä esitetty muutos tukijärjestelmään tulee tehdä komission liittymissopimuksen artiklan 142 mukaisen pohjoista tukea koskevan päätöksen 2002/404/EY puitteissa.

Työryhmä toteaa, että kahtena viime vuonna tuen saamisen edellytyksenä on ollut se, että ruokakunnalla on vähintään 80 eloporoa. Työryhmä katsoo, että lähivuosina ei olisi tarvetta nostaa tätä minimitasoa. Työryhmä katsoo, että nyt on tärkeämpää vakauttaa elinkeinonharjoittajien tilanne ja antaa nuorille aikaa saavuttaa tämänhetkinen tukikelpoisuuden alaraja. Työryhmä katsoo edelleen, että 80 eloporon alaraja on sopusoinnussa nykyisten rakennetukijärjestelmien kanssa eikä alarajaa tulisi missään tapauksessa laskea.

6.4. Investointituki

Työryhmä katsoo, että nykyisellä porotalouden investointitukijärjestelmällä on ollut myönteisiä vaikutuksia porotalouteen ja että järjestelmä on toiminut hyvin eikä investointitukijärjestelmää ole syytä muuttaa.

6.5. Aloitustuki

Työryhmä katsoo, että porotalouden harjoittajien aloitustukijärjestelmällä on huomattava merkitys porotalouden sukupolvenvaihdoksissa ja porotalouden rakenteen kehittämisessä, minkä vuoksi työryhmä pitää perusteltuna tätä tukijärjestelmän jatkamista myös seuraavalla ohjelmakaudella. Työryhmä toteaa, että kohdassa 4.3. mainitulla aloitustukijärjestelmän muutoksella, jonka mukaan aloittavalla porotalouden harjoittajalla voi olla entuudestaan enemmän kuin 80 poroa, on huomattavan suuri merkitys.

Aloitustuen saamisen edellytyksenä 1 päivästä helmikuuta 2006 lukien on, että eloporumäärä on tilanpidon aloittamista seuraavien kahden vuoden jälkeen vähintään puolitoista kertaa suurempi kuin ennen tilanpidon aloittamista. Tuen saamisen edellytyksenä on lisäksi, että aloittamista seuraavan kahden vuoden jälkeen eloporumäärän on vähintään 80. Arvion mukaan aloitustukijärjestelmän piiriin pääsevien poroelinkeinoharjoittajien määrä kasvaisi 5–10 henkilöllä vuodessa.

6.6. Nuorten tukeminen

Työryhmässä on keskusteltu siitä, olisiko perusteltua muuttaa tukijärjestelmää siten, että myönnettäisiin avustuksia lisäporokauppoihin nuorille alle 40 -vuotiaille porotalouden harjoittajille. Työryhmä suhtautuu asiaan positiivisesti nuorten kannalta katsottuna. Työryhmä katsoo, että avustuksien myöntämistä lisäporokauppoihin niille poronomaistajille, jotka omistavat alle 80 eloporoa, olisi aiheellista selvittää tarkemmin ja siirtää asian käsiteltäväksi maa- ja metsätalousministeriön rakennevalmistelutyö-

ryhmään. Jos rakennevalmistelutyöryhmässä päädytään ehdottamaan edellä mainittua tukijärjestelmän muutosta, se helpottaisi nuorten poroelinkeinonharjoittajien mahdollisuuksia kasvattaa karjakoko 80 eloporoon ja siten pääsyä eläinperusteisen tuen ja investointitukien piiriin.

Työryhmä toteaa, että eläinkohtaisen tuen saamisen edellytyksenä olevan 80 eloporon vähimmäismäärän pitäminen ennallaan helpottaa nuorten mahdollisuuksia saavuttaa vähimmäismäärä ja päästä tuen piiriin. Lisäksi edellä selostetulla aloitustuen saamisen edellytysten muutoksilla on positiivisia vaikutuksia nuorten poroelinkeinonharjoittajien tilanteeseen.

6.7. Porotalouden kannattavuustutkimus

Työryhmän mielestä porotalouden kannattavuustutkimusten vakiinnuttaminen osaksi maa- ja elintarviketalouden toimintaa on myönteinen asia. Työryhmä katsoo, että näissä tutkimuksissa tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kaikissa paliskunnissa kirjataan kaikki tiedot yhdenmukaisesti kannattavuuskirjanpitoon. Tällöin eri työmenetelmien kustannusvaikutuksista saadaan tarkempaa ja luotettavampaa tietoa kannattavuustutkimuksessa siitä, miten työmenetelmiä tulisi kehittää paliskunnissa.

7. Yhteenveto kannanotoista ja esityksistä

7.1. Poronlihamarkkinoiden toiminnan edistäminen

Työryhmä suosittaa paliskuntia ja jalostajia olemaan poronlihakauppojen osalta aktiivinen jo keväällä ja pyrkimään pääsemään yhteisymmärrykseen hyvissä ajoin ennen syksyn teurastuskautta. Työryhmä esittää myös, että paliskunnat käsittelevät syksyn poronlihakauppoja ja neuvotteluvaltuuksien myöntämistä jo paliskuntien kevätkokouksissa, jotta aikaistetuille poronlihakaupoille olisi myös tältä osin mahdollisuudet onnistua.

Työryhmän käsityksen mukaan poronlihan menekien edistäminen on porotalouden tämän hetkisen tilanteen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Työryhmän näkemyksen mukaan tässä vaiheessa olisi tärkeää keskittyä kulutuskysynnän lisäämiseen etenkin Etelä-Suomen vähittäiskaupoissa. Työryhmä katsoo, että menekinedistämistoimenpiteiden pääpaino ei tulisi olla nykyisen kaltaisen suoramyyntien edistämisessä.

Työryhmä pitää tärkeänä sitä, että leimaamattomana myytävän poronlihan osuutta myytävästä poronlihasta saadaan alennettua nykytasoon verrattuna.

Työryhmä esittää, että eläinkohtaista tukea muutetaan siten, että siihen sisältyy teurasporoperustainen lisätuki.

7.2. Elinkeinon rakenteen kehittäminen ja erityisesti nuorten aseman parantaminen

Elinkeinon rakenteen kehittämiseksi on jo työryhmän työn ulkopuolella tehty toimenpide-ehdotuksia, joilla tullessaan voimaan on suotuisia vaikutuksia elinkeinon rakenteeseen. Porotalouden aloittamistuen muutos sekä luopumistukityöryhmän ehdotus sukupolvenvaihdosluovutuksesta edesauttavat ikärakenteen kehittymistä.

Tämän lisäksi nuorten aseman parantamiseksi työryhmä ehdottaa, että eläin-kohtaisen tuen tukiraja säilytetään 80 eloporossa; jotta nuorilla on aikaa kasvattaa porokarjaansa. Kehityksen edistämiseksi työryhmä katsoo, että avustuksien myöntäminen lisäporokauppoihin niille poronomistajille, jotka omistavat alle 80 eloporoa, olisi aiheellista selvittää tarkemmin. Tämä helpottaisi nuorten poroelinkeinonharjoittajien mahdollisuuksia kasvattaa karjakoko 80 eloporoon ja siten pääsyä eläinperustaisen tuen ja investointitukien piiriin

MMM:n vuonna 2006 julkaisemat työryhmämuistiot

- 2006:1 Peltobiomassa, liikenteen biopolttonesteet ja biokaasu-jaosto.
II väliraportti
ISBN 952-453-253-0
- 2006:2 Behörigheten mellan riket och landskapet Åland gällande jordbrukets olika stödformer
ISBN 952-453-254-9
- 2006:3 Valtion varoin tuettavan salaojituksen ehdot
Väliraportti
ISBN 952-453-255-7

ISBN 952-453-256-5
ISSN 0781-6723